

ПОГЛЯДИ АРИСТОТЕЛЯ НА ПОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ І ЇХ ВПЛИВ НА СЕРЕДНЬОВІЧНУ ДЕРЖАВНОПРАВОВУ ДУМКУ

Сьогодні відомі кілька теорій походження держави, а саме: теологічна, патріархальна, договірна, психологічна, насильницька, матеріалістична тощо. Але одним з перших, хто розмірковував над даною проблемою, був видатний давньогрецький філософ Аристотель.

У своєму творі “Політика” він висловив думку, що держава є продуктом природного розвитку людини, яка прагне жити у спілкуванні з іншими людьми. Саме держава є вищою формою спілкування.

Аристотель доводив: *“Оскільки, як ми бачимо, будь-яка держава являє собою свого роду спілкування, а будь-яке спілкування організується заради якого-небудь блага (а всякого роду діяльність має на меті передбачуване благо), то, вочевидь, всі спілкування спрямовані до того чи іншого блага, при чому більше інших і до вищого з усіх благ прямує те спілкування, що є найбільш важливим з усіх і вбирає в себе всі інші спілкування. Це спілкування і зветься державою чи спілкуванням політичним”*¹.

Філософ вважав, що процес формування держави є поступовим, поетапним. Йому передують стадії сім'ї та поселення. Саме сім'я є першим видом спілкування: *“Там необхідність итовхає до об'єднання попарно тих, хто не може існувати один без одного, - жінку і чоловіка з метою продовження роду; і об'єднання це обумовлювалося не свідомим рішенням, але залежить від природного прагнення, притаманного їй іншим живим істотам і рослинам, - залишити після себе іншу подібну собі істоту”*².

Спілкування, яке складалося з кількох сімей і мало на меті обслуговування не тільки короточасних потреб, Аристотель назвав “поселенням”. Кілька поселень складали суспільство: *“Суспільство, що складалося з декількох поселень, є достатньо завершена держава, що досягла, можна сказати, у повній мірі самодостатнього стану і те, що виникло заради потреб життя, існує заради досягнення благого життя. Звідси слідує, що будь-*

*яка держава - продукт природного виживання, як і первинне спілкування: воно є їх завершенням, в завершенні ж відбивається природа”*³. Таким чином, можна стверджувати, що за Аристотелем держава належить до того, що існує від природи, і що людина за природою є істота політична.

Концепція Аристотеля про походження держави знайшла свій відгук в державно-правовій думці епохи Середньовіччя. Так, її активно використовував італієць Фома Аквінський при розробці християнської державно-правової теорії.

В деякій мірі погляди Аристотеля перегукуються з вченням іншого італійського мислителя Марсилія Падуанського, який стверджував, що держава виникає внаслідок поступового ускладнення форм людської спільноти: від сім'ї до роду, від роду до племені, від племені до міста. На відміну від Аристотеля, за Падуанським, наслідком трансформації людської спільноти є суспільний договір про утворення держави.

Ідею природного походження держави підтримував також французький мислитель Жан Боден. Він визначає державу як правове управління багатьма сім'ями і тим, що в них спільне, на основі суверенної влади. Сім'ю Боден називає основою або первинним елементом держави. На підтвердження цього він стверджував, що якщо люди не будуть об'єднані у сім'ї, вони вимруть, а народ, що складає державу, не вмирає. Подібно до Аристотеля Боден розрізняє в сім'ї три види владовідносин: сімейні, батьківські, панівні.

Таким чином, концепція Аристотеля про походження держави сприяла розвитку державно-правової думки Середньовіччя, оскільки стала основою для поглиблення уявлень середньовічних мислителів про таке складне явище, як держава.

¹Аристотель. Сочинения: В 4-х т. - Т.4. - М.: Мысль, 1983. - С.376.

²Там же. - С.377.

³Там же. - С.378.